

اولین فیلم دوبله فارسی که در ایران اکران شد توسط اسماعیل کوشان در ترکیه انجام دوبله شده بود. در سال‌های اول ورود دوبله به ایران، دوبله‌ها در خارج از کشور، خصوصاً ترکیه، فرانسه و ایتالیا انجام می‌شد و در سال ۱۳۲۷ بالاخره به ایران رسید

۷ دهه دوبلاژ در سینما و تلویزیون کشور چطور گذشت؟

دوبله به سبک ایرانی

مصطفی قاسمیان
روزنامه‌نگار

دوبله را ترجمه صوتی نامیده‌اند؛ هنری که اجازه می‌دهد اهالی يك زبان، بتوانند با محصولی تصویری از يك زبان دیگر، ارتباط برقرار کنند. دوبلور وظیفه خطیری را به عهده دارد تا تماشاگر يك فیلم یا سریال را به اهل زبانی خاص، هدیه دهد. کار عالی از سوی يك دوبلور، یعنی یکی شدن او با بازیگر و خطای او، آنجاست که دیده شود. حالا همین دوبلور اگر به هر دلیلی بیمار شود و صدایش را از دست دهد، دیگر جایی در این حرفه ندارد و از آنجا که تصویرش کمتر دیده شده، سخت ممکن است در یادها بماند.

دوبله در ایران

دوبله از سال ۱۳۲۵ برای اولین بار به ایران رسید. اولین فیلم دوبله که در ایران اکران شد، فیلمی به نام «نخستین وعده دیدار» محصول ۱۹۴۱ فرانسه بود که با نام «عروس فراری» در يك سالن سینما در تهران روی پرده رفت. دوبله این فیلم توسط اسماعیل کوشان در ترکیه انجام شد. در سال‌های اول ورود دوبله به ایران، دوبله‌ها در خارج از کشور، خصوصاً ترکیه، فرانسه و ایتالیا انجام می‌شد و در سال ۱۳۲۷ بالاخره به ایران رسید. اولین اثر دوبله شده در ایران نیز يك فیلم فرانسوی به نام «جای پا در برف» بود که با نام «مرا ببخش» دوبله شد. تغییر نام فیلم‌ها در سال‌های اول، بعد از گذشت مدتی کوتاه، به تغییرات گسترده‌تری انجامید، تا جایی که مدیران دوبلاژ اسامی شخصیت‌های فیلم‌های خارجی را با نام‌های ایرانی جایگزین می‌کردند و اصطلاحات کوچه‌بازاری یا ضرب‌المثل‌ها را برای نزدیک‌تر شدن به زبان مردم و همچنین بامزه‌تر شدن فیلم در دیالوگ‌ها قرار می‌دادند! این شیوه در ابتدا با استقبال مخاطبان مواجه شد، اما بعدها اعتراض‌هایی را برانگیخت و در نهایت پس از چند سال، منسوخ شد.

دوبله، همچنان در اولویت

فیلم، سریال، مستند، پویانمایی، برنامه‌های تلویزیونی و حتی بازی‌های رایانه‌ای، برای ترجمه به زبان‌های دیگری به مرحله مهم دوبله نیاز دارند. برقراری ارتباط بسیاری از مخاطبان با يك اثر، منوط به دوبله آن است؛ به خصوص دوبله خوب. با وجودی که در

سال‌های اخیر، استفاده از زیرنویس‌های فارسی به خصوص برای جوانان اهل فضای مجازی، رشد چشمگیری داشته، اما همچنان اولویت بیشتر مخاطبان، همان دوبله است. دو شاهد مهم، این ادعا را ثابت می‌کند؛ اول آن که براساس آخرین نظرسنجی‌ها، همچنان بیش از نیمی از مردم ایران، تماشاگر فیلم‌های سینمایی خارجی را از تلویزیون ترجیح می‌دهند؛ آن هم در شرایطی که ویژگی اصلی فیلم‌های نمایش داده شده در تلویزیون، دوبله بودن آنهاست. دوم آن که حضور سرویس‌های ویدئوی درخواستی و تلویزیون‌های اینترنتی در عرصه دوبله، نشان علاقه مخاطبان به تماشاگر دوبله فیلم‌ها و سریال‌هاست. بنابراین بدون هنر دوبله، بخش زیادی از مخاطبان از تماشای آثار مورد علاقه خود باز خواهند ماند.

دوبلور واقعاً چه می‌کند؟

دوبله را نوعی بازیگری دانسته‌اند؛ بازی با صدا. کاری که اگر دشوارتر از بازیگری نباشد، احتمالاً آسان‌تر از آن هم نیست. زیرا دوبلور برای تأثیرگذاری روی مخاطب، از ابزار تصویر بی‌بهره است و تنها صدایش را دارد. تصویر غالب مخاطبان از هنر دوبله، این است که افرادی پای میکروفن‌هایی می‌نشینند و متنی را می‌خوانند. بخش‌هایی از کار گروه دوبلاژ کمتر به مخاطبان معرفی شده است. یکی از نکات مهم دوبله، هماهنگی زمانی متن ترجمه شده و دیالوگ زبان اصلی است و دیگر آن که باید دیالوگ ترجمه شده، هماهنگی نسبی با لب‌های بازیگر

امروزه بسیاری از بزرگان دوبله، از وضعیت این هنر ناراضی‌اند. اگرچه سرعت کار بالا رفته، اما حضور بازیگران غیررسمی، آفت این هنر شده است

داشته باشد. هر دو هم برعهده مدیر دوبلاژ است و هم دقت هر دوبلور را می‌طلبد. از همین رو دوبله از برخی زبان‌ها، بسیار سخت است؛ مانند زبان کره‌ای. زیرا هماهنگی زمانی و لب‌ها در دوبله فیلم و سریال کره‌ای، پروسه زمانبر و دشواری نیاز دارد. گاهی نیز به دلایل مختلف از جمله شلوغ بودن صحنه، دوبلورها مجبورند جداگانه صحبت کنند؛ اتفاقی که کار دوبلور را در حس گرفتن سخت می‌کند.

حرفه‌ای مثل دوبلورهای ایرانی

احتمالاً شنیده‌اید که هنر دوبله در ایران در سطح بالایی قرار دارد و اساتید دوبلاژ ایرانی در دنیا کم‌نظیرند. این سخنی به گزافه و از روی میهن‌دوستی نیست. بزرگان دوبله کشورمان افتخارات و وجوه متمایز خاص خود را دارند. به طور مثال، منوچهر اسماعیلی در دوبله با صداهای متفاوت استاد است. او در فیلم «مادر» اثر علی حاتمی، به جای محمد علی کشاورز، اکبر عبدی و جمشید هاشم‌پور (هر سه در نقش‌های اصلی) صحبت کرده، اما مخاطبان بدون پیش‌زمینه متوجه این نکته نمی‌شوند. زنده‌یاد بهرام زند که سال‌ها پیش مدیریت دوبلاژ و دوبله شخصیت اصلی سریال «شرلوک هولمز» را برعهده داشت، به خاطر این کار به یادماندنی، مورد تقدیر انجمن دوستداران شرلوک هولمز در انگلیس قرار گرفت و هدایایی را از این انجمن دریافت کرد. ناصر طهماسب نیز چهره‌ای است که در عین توانایی برای دوبله شخصیت‌های يك فیلم داستانی، این مهارت را دارد که با ثابت نگه داشتن ریتم و ادای یکنواخت در فیلم‌های مستند نیز گویندگی کند؛ توانایی‌ای که در دنیای دوبلورها رایج نیست.

اقتصاد دوبله در فراز و نشیب

هنر دوبله در هفت دهه قدمت خود در کشور، دوره‌های مختلفی را گذرانده است؛ گاه پررونق و گاه پراز مشکلات. از میانه دهه ۶۰ به تدریج صدابرداری سر صحنه رواج یافت، دوبله محصولات داخلی روزبه‌روز کمتر شد و کار دوبلورها نیز کم‌رونق‌تر. این روند تا نیمه دهه ۷۰ و منسوخ شدن کامل دوبله فیلم‌های ایرانی ادامه یافت. مدت کوتاهی بعد، به راه افتادن چرخ دوبله در شبکه نمایش خانگی، وضعیت را کمی بهبود بخشید. از آن زمان تا همین حالا و راه‌اندازی تلویزیون‌های اینترنتی و سرویس‌های ویدئوی درخواستی، با وجودی که همیشه حجم سفارشات دوبله روبه‌فزونی بوده، اما بازار دوبله نیز آشفته شده است. سایت‌های اینترنتی و شبکه‌های ماهواره‌ای وارد گود شدند و دوبله‌های زیرزمینی که اغلب نپخته و با گروه‌های کم‌تجربه انجام می‌شد، امرار معاش در شغل دوبلاژ را با پیچیدگی‌هایی مواجه کرد.

امروزه بسیاری از بزرگان دوبله، از وضعیت این هنر ناراضی‌اند. اگرچه سرعت کار بالا رفته، اما حضور بازیگران غیررسمی، آفت این هنر شده است. به علاوه آن که بسیاری از دوبلورهای جوان، بدون آموزش‌های لازم، دوبلاژ را برعهده گرفتند و باعث وفور کار غیرحرفه‌ای در بازار و حتی افت سطح سلیقه مخاطب شدند. این در حالی است که می‌دانیم دستمزد دوبلورهای حرفه‌ای، به نسبت زحمت و تجربه‌شان، زیاد نیست و بازار غیررسمی، دستمزد بالاتری می‌دهد. با این وجود، همچنان بزرگان دوبله با عشق کار می‌کنند و برای افزایش دستمزد خود، چندان تقلایی نمی‌کنند.